

En rådman har vid ett sammanträde för muntlig förberedelse avkunnat ett interimistiskt beslut om ensam vårdnad men inte dokumenterat det och inte heller i ett annat vårdnadsmål upprättat protokoll från ett sådant sammanträde; nu fråga om anmälan till Statens ansvarsnämnd

---

Anmälningarna hos JO

JO mottog den 13 oktober 2021 och den 15 februari 2022 klagomål från AA (dnr 8017-2021) respektive BB (dnr 1431-2022) mot Värmlands tingsrätts handläggning av två vårdnadsmål.

AA anförde i huvudsak följande.

Hon är ombud i mål nr T 1627-21 som handläggs vid tingsrätten. Den 17 juni 2021 höll tingsrätten muntlig förberedelse i målet. I samband med det gav hon in en ansökan om rättshjälp. Parterna kunde inte nå någon överenskommelse utan tingsrätten skulle i stället meddela ett interimistiskt beslut. Något sådant beslut har inte meddelats och tingsrätten har inte heller tagit ställning till rättshjälpsansökan. Hon har påmint tingsrätten per e-post och telefon men inte fått något beslut.

BB anförde i huvudsak följande.

Hon är ombud i mål nr T 1783-21 som handläggs vid tingsrätten. Den 8 juni 2021 höll tingsrätten muntlig förberedelse. Vid sammanträdet avkunnade rådmannen CC ett beslut varigenom hennes klient interimistiskt tillerkändes ensam vårdnad om parternas gemensamma barn. Domaren uppgav även att han skulle besluta om att tingsrätten skulle hämta in en s.k. vårdnadsutredning. Något beslut i den frågan meddelades inte och parterna fick inte heller något skriftligt beslut från den muntliga förberedelsen. Hon har påmint tingsrätten men inte fått någon återkoppling.

JO:s utredning

JO hämtade in vissa handlingar i bägge ärendena. Det framgick att rådmannen CC hade varit ordförande vid de muntliga förberedelserna och ansvarig domare för respektive mål. Efter genomgång av ärendena uppmanade JO tingsrätten att lämna upplysningar över klagomålen.

Tingsrätten, genom lagmannen DD, yttrade sig. Av yttrandena framgår i huvudsak följande.

Mål nr T 1627-21 (JO:s dnr 8017-2021)

Stämningsansökan kom in till tingsrätten den 1 april 2021 och käranden framställde yrkanden om vårdnad och umgänge. Yrkandena framställdes även interimistiskt. Den 20 maj 2021 anmälde sig AA som ombud för svaranden och gav samtidigt in en ansökan om rättshjälp. Den 17 juni 2021 höll tingsrätten muntlig förberedelse och den 2 juli 2021 inkom yttrande från socialnämnden som uppgav att umgängesstöd inte kunde tillhandahållas förrän i augusti samma år. Tingsrätten fattade inget beslut i fråga om umgänge och den 21 oktober 2021 förelades socialnämnden att på nytt yttra sig om när nämnden kunde bistå med umgängesstöd. Parterna fick möjlighet att yttra sig över förslaget varpå lagmannen den 29 december 2021 tog över handläggningen och samma dag meddelades ett interimistiskt beslut. Den dagen expedierades även protokollet från den muntliga förberedelsen.

Tingsrätten gjorde bedömningen att ett interimistiskt beslut om umgänge förutsatte att socialtjänsten medverkade med umgängesstöd. Ett beslut dröjde eftersom socialtjänsten inledningsvis inte kunde bistå med sådant stöd. Efter att socialtjänsten i juli 2021 meddelat att umgängesstöd kunde ordnas under senare delen av sommaren och parterna yttrat sig, skulle tingsrätten ha kunnat fatta ett beslut. Beslut i frågan om rättshjälp borde ha fattats i närtid efter det att ansökan inkom den 20 maj 2021. Tingsrätten anser att det är beklagligt att besluten om umgänge och rättshjälp dragit ut på tiden och att AA inte har fått svar på sina frågor om när beslut skulle komma.

Tingsrätten redovisade följande uppgifter från rådmannen CC:

CC beklagar att prövningen av det interimistiska yrkandet har dragit ut på tiden. Han har berättat att parterna informerades vid sammanträdet om att ett beslut kunde bli beroende av om kommunen kunde bistå med umgängesstöd. Kommunen kunde inte det inledningsvis och därför meddelades inte något interimistiskt beslut i det skedet. Därefter har kommunen meddelat att de kan bidra med umgängesstöd och parterna har fått tillfälle att slutföra sin talan beträffande de interimistiska yrkandena.

CC beklagar även att prövningen av rättshjälpsansökan har tagit så lång tid. Han har berättat att han fattade beslut när han uppmärksammade att det inte gjorts.

AA kommenterade remissvaret.

Mål nr T 1783-21 (JO:s dnr 1431-2022)

Stämningsansökan kom in till tingsrätten den 13 april 2021 och käranden framförde, genom ombudet BB, yrkande om ensam vårdnad av parternas gemensamma barn. Yrkandet framställdes även interimistiskt. Den 8 juni 2021 höll tingsrätten sammanträde för muntlig förberedelse. Vid sammanträdet avkunnade CC ett interimistiskt beslut att käranden skulle ha ensam vårdnad om barnet och han meddelade att tingsrätten för närvarande inte avsåg att inhämta en vårdnadsutredning. Något protokoll expedierades inte efter sammanträdet. Det stämmer att BB vid två tillfällen skickat mejl till tingsrätten och efterfrågat protokollet. Vid det första tillfället besvarade en domstolshandläggare mejlet och uppgav att det hade vidarebefordrats till ansvarig domare. Sammantaget var det fel att inte expediera beslutet till parterna.

Efter att tingsrätten den 10 mars 2022 mottagit JO:s remiss tog lagmannen över handläggningen av målet. Protokoll har därefter expedierats och BB har fått förskott på hennes ersättning enligt rättshjälpslagen. Ett nytt sammanträde för muntlig förberedelse ska hållas före sommaren 2022.

Tingsrätten uppgav avslutningsvis att lagmannen hade samtalat med CC efter JO:s remiss och att han hade uppgett att handläggningen hade varit bristfällig.

BB fick möjlighet att yttra sig över remissvaret.

Rättslig reglering m.m.

En rättegång ska genomföras rättvist och inom skälig tid (se 2 kap. 11 § andra stycket regeringsformen). När en domstol handlägger sådana frågor om vårdnad, boende eller umgänge som nu är aktuella ska rättegångsbalkens bestämmelser för tvistemål tillämpas vid handläggningen (se 6 kap. 17 § fjärde stycket föräldrabalken, FB). Det innebär bl.a. att rätten har en skyldighet att driva förberedelsen framåt med inriktning på ett snabbt avgörande (se 42 kap. 6 § tredje stycket rättegångsbalken, RB).

En domstol ska föra register över alla mål och registret ska utvisa tiden då varje mål har kommit in och de åtgärder som har vidtagits i målet (se 6 kap. 1 § RB). Av målregistret eller akten ska även domstolens avgöranden i målet, när de har beslutats och vem eller vilka som svarar för beslutet framgå (se 6 kap. 2 § RB). Domstolen ska föra anteckningar över sammanträden som hålls under förberedelsen. Anteckningarna ska göras i anslutning till sammanträdet. (Se 6 kap. 3 och 4 §§ RB.)

Rättegångsbalkens bestämmelser om registrering av uppgifter och handlingar kompletteras med bestämmelser i förordningen (1996:271) om mål och ärenden i allmän domstol. Enligt dessa ska domstolen fortlöpande registrera vilka handlingar som kommer in, vilka åtgärder som utförs i målet och vad som i övrigt förekommer i detta eller i samband med överklagande av ett meddelat avgörande (se 5 §). Vidare framgår att anteckningar från ett sammanträde under förberedelsen ska göras i ett protokoll över sammanträdet, om inte uppgifterna

framgår av en dom eller ett särskilt uppsatt beslut som tillkommer i anslutning till sammanträdet eller om uppgifterna antecknas i målregistret eller på någon handling i akten (se 15 §).

I ett mål eller ärende om vårdnad, boende eller umgänge får rätten, om det behövs, besluta om vårdnad, boende eller umgänge för tiden till dess att frågan har avgjorts genom en dom eller ett beslut som har fått laga kraft eller föräldrarna har träffat ett avtal om frågan och avtalet har godkänts av socialnämnden (se 6 kap. 20 § FB). Ett sådant interimistiskt beslut kan vara nödvändigt, t.ex. därför att det finns risk för att barnet eller någon annan i familjen utsätts för övergrepp, olovligen förs bort eller annars far illa. Det kan även vara nödvändigt för att kunna lösa andra akuta situationer, exempelvis om det finns ett brådskande behov av att få till stånd ett umgänge mellan barnet och den förälder som barnet inte bor tillsammans med. (Se prop. 2005/06:99 s. 65 f.)

Regleringen om domstolens möjlighet att fatta ett interimistiskt beslut i dessa mål bygger alltså på att det kan finnas brådskande behov av att få till den lösning som är förenlig med barnets bästa.

Det finns inte några uttryckliga bestämmelser om tidsfrister när en part framställer begäran om ett interimistiskt beslut om vårdnad m.m. eller för när rätten ska meddela beslut. Det ligger dock i sakens natur att interimistiska yrkanden ska hanteras med skyndsamhet och att domstolen inte kan dröja med beslutet (se JO 2017/18 s. 82). Som redan har nämnts tillämpas rättegångsbalkens bestämmelser för tvistemål när domstolen handlägger frågor om vårdnad, boende eller umgänge. För interimistiska beslut som fattas i samband med ett sammanträde för muntlig förberedelse tillämpas vanligtvis bestämmelserna om meddelande av domar och slutliga beslut i tvistemål enligt 17 kap. 9 och 12 §§ RB analogt. Detta innebär att sådana interimistiska beslut antingen kan meddelas genom att de avkunnas muntligt eller genom att de vid en viss tidpunkt skriftligt hållas tillgängligt på rättens kansli. (Se JO:s beslut den 2 juli 2010, dnr 2628-2009.)

En dom eller ett beslut i ett mål ska skickas till parterna samma dag som ett avgörande har meddelats. Om avgörandet har avkunnats, ska det i stället skickas senast en vecka efter dagen för avkunnandet. (Se 2 § förordningen [2003:234] om tiden för tillhandahållande av domar och beslut, m.m.)

För varje mål och ärende ska det vid varje tidpunkt finnas en ansvarig domare (15 § första stycket förordningen [1996:381] med tingsrättsinstruktion). Det är den ansvarige domaren som ansvarar för handläggningen av målet och som ska se till att målet eller ärendet drivs framåt på ett sätt som överensstämmer med gällande rätt.

Bedömning

Tingsrättens mål nr T 1627-21 (JO:s dnr 8017-2021)

Rådsmannen CC var ansvarig domare för målet fram till den 29 december 2021 då lagmannen tog över handläggningen.

Handläggningen av de interimistiska yrkandena

Den 17 juni 2021 höll tingsrätten sammanträde för muntlig förberedelse och det framställdes interimistiska yrkanden om umgänge med umgängesstöd. Drygt två veckor senare, den 2 juli 2021, kom socialnämnden in med ett s.k. snabbyttrande enligt 6 kap. 20 § andra stycket FB. Parterna yttrade sig till tingsrätten över nämndens förslag den 7 respektive 8 juli 2021.

CC har förklarat att anledningen till att han i detta skede inte fattade något beslut var att kommunen inledningsvis inte kunde tillhandhålla något umgängesstöd. Jag noterar dock att socialnämnden i sitt yttrande uppgett att ett sådant stöd kunde erbjudas en månad senare, i augusti 2021. Till saken hör även att det är domstolens uppgift att utifrån barnets bästa ta ställning till interimistiska yrkanden och domstolen kan därför inte avstå från att fatta beslut enbart på grund av att socialnämnden har angett att den inte kan bistå med umgängesstöd (se prop. 2009/10:192 s. 13). Oavsett om tingsrätten gjorde bedömningen att det fanns skäl att förena ett umgänge med förordnande om umgängesstöd, borde den alltså ha tagit ställning till de interimistiska yrkandena i anslutning till att parterna hade yttrat sig över socialnämndens förslag.

Av utredningen framgår vidare att AA i en kontakt med tingsrätten i september 2021 efterfrågade ett interimistiskt beslut i umgängesfrågan och beslut i frågan om rättshjälp. Tingsrätten vidtog inte någon åtgärd. Den 21 oktober 2021 förelades socialnämnden på nytt att yttra sig om umgängesstöd. Nämnden uppgav den 25 oktober 2021 att stöd kunde tillhandahållas med början den 29 november 2021. Det dröjde till den 26 november 2021 innan parterna fick yttra sig över socialnämndens förslag. Den 10 december 2021 hade båda parterna redogjort för att de medgav umgänge i enlighet med förslaget, men CC fattade inte något beslut därefter. Han har inte lämnat någon förklaring till varför han inte heller i detta skede tog ställning till parternas interimistiska yrkanden. Först efter det att tingsrätten tagit del av AA:s JO-anmälan och lagmannen den 29 december 2021 övertagit handläggningen av målet meddelades ett beslut, och samma dag expedierades protokollet från den muntliga förberedelsen.

De brister i handläggningen som jag uppmärksammat riskerar att medföra negativa konsekvenser för det barn som målet rör och kan leda till att rättegången inte genomförs inom skälig tid. Om det dröjer längre tid från det att domstolen genomfört en muntlig förberedelse till dess att protokollet skrivs är risken dessutom påtaglig att något väsentligt förbises, glöms bort eller värderas på ett felaktigt sätt. Det gäller naturligtvis oavsett om det framställs interimistiska yrkanden. Nya omständigheter kan också ha tillkommit efter den muntliga förberedelsen som innebär att domstolens senare beslut inte avspeglar de

verkliga förhållandena vid beslutstillfället. Sammantaget anser jag att CC:s handläggning av målet inte har varit förenlig med gällande rätt.

Handläggningen av ansökan om rättshjälp

AA lämnade in sin ansökan om rättshjälp den 20 maj 2021. Annat har inte framkommit än att det vid den tidpunkten fanns förutsättningar för tingsrätten att ta ställning till ansökan.

Den 17 augusti 2021 meddelade emellertid AA att tingsrätten kunde avvakta med att ta ställning till ansökan eftersom hennes klient väntade på besked angående rättsskydd. Eftersom förekomsten av rättsskydd har betydelse för frågan av rättshjälp (se 9 § rättshjälplagen [1996:1619]) fanns det därför skäl för tingsrätten att anstå med beslutet. Den 7 september 2021 tog AA på nytt kontakt med tingsrätten och uppgav att klienten inte blivit beviljad rättsskydd och att tingsrätten kunde fatta beslut i frågan. Någon handläggningsåtgärd vidtogs dock inte förrän den 19 november 2021 då CC beviljade rättshjälp. AA hade i tiden däremellan efterfrågat tingsrättens beslut vid två tillfällen.

Även om det inte finns några regler som anger att en ansökan om rättshjälp ska handläggas skyndsamt, är det givetvis angeläget att parten så snart som möjligt får veta om rättshjälp beviljas så att han eller hon kan ta ställning till hur den fortsatta processen ska bedrivas.

Jag anser att CC borde ha tagit ställning till rättshjälpsansökan redan i samband med att den kom in i maj 2021. I vart fall borde han ha fattat ett beslut efter att AA i september 2021 meddelat att tingsrätten kunde fatta beslut i saken. Tidsåtgången och den passivitet som präglat handläggningen är inte godtagbar.

Tingsrättens mål nr T 1783-21 (JO:s dnr 1431-2022)

Rådmannen CC var ansvarig domare för målet fram till mars 2022 då lagmannen tog över handläggningen.

I samband med den muntliga förberedelsen den 8 juni 2021 avkunnade CC ett interimistiskt beslut om ensam vårdnad och såvitt framkommit inhämtades då inte någon vårdnadsutredning. Det upprättades emellertid inte något protokoll från sammanträdet och parterna fick således inte del av något skriftligt beslut. Det framgår inte heller av dagboksbladet att den muntliga förberedelsen har hållits och att CC vid den hade avkunnat ett interimistiskt beslut. Han besvarade inte ombudets efterfrågningar av protokollet och såvitt framgår vidtog han inte någon åtgärd för att sammanställa och expediera det. Så skedde först nio månader senare, i mars 2022, då tingsrätten fått del av BB:s JO-anmälan och lagmannen tagit över ansvaret för målet.

CC har inte förklarat varför han inte vidtog någon åtgärd i målet efter den muntliga förberedelsen, men han har uppgett att han anser att handläggningen var bristfällig.

CC har avkunnat ett beslut om att en av föräldrarna interimistiskt anförtroddes ensam vårdnad och har uppenbarligen bedömt att det var det bästa för barnet. Han har dock inte färdigställt något skriftligt beslut eller annan dokumentation över beslutet. Felet har medfört att det under nio månader inte har gått att utläsa att tingsrätten fattat ett interimistiskt beslut om ensam vårdnad. Jag noterar att tingsrätten inte meddelat Skatteverket om beslutet och det är tveksamt om det alls verkställdes (se 3 § förordningen [1949:661] om skyldighet för domstol att lämna uppgifter i mål och ärenden enligt föräldrabalken, m.m.). I det här sammanhanget kan även påpekas att barnets pappa enligt anmälaren inte deltog vid den muntliga förberedelsen. Det kan därför ifrågasättas om han överhuvudtaget fick del av beslutet och därmed hade möjlighet att överklaga det.

Sammantaget anser jag att avsaknaden av dokumentation i målet och den passivitet som präglat CC:s handläggning inte har varit förenlig med gällande rätt.

Anmälan till Statens ansvarsnämnd

Av rättssäkerhetsskäl ställs generell höga krav på en korrekt handläggning inom rättsväsendet. Särskilt höga krav ställs på en domstol och därmed den enskilde domaren. Det är en domares skyldighet att på ett rättssäkert och effektivt sätt avgöra de mål som han eller hon ska handlägga och det ska naturligtvis ske inom de tidsramar och på det sätt som lagstiftningen anger.

Det finns enligt min mening anledning att se allvarligt på de upprepade brister i CC:s handläggning som kommit fram i utredningen. Det rör sig om sådana fel i tjänsten att det finns anledning för mig att, med stöd av 6 § tredje stycket lagen (1986:765) med instruktion för Riksdagens ombudsmän, göra en anmälan till Statens ansvarsnämnd för prövning av frågan om CC ska meddelas en disciplinpåföljd. Ärendena hålls öppna tills min anmälan har prövats av Statens ansvarsnämnd.